

علم امام از دیدگاه شیخ مفید و آیت الله جوادی آملی

زهرا یوسفی

تهیه: مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه (خواهران)

www.ketab.ir

یوسفی، زهرا، ۱۳۵۷.

علم امام از دیدگاه شیخ مفید و آیت‌الله جوادی آملی / زهرا یوسفی؛ تهیه مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه (خواهران). - قم: مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۴۰۰.

۲۲۴ ص. - (مؤسسه بوستان کتاب؛ ۳۰۱۲) (کلام و عقاید)

ISBN 978-964-09-2275-0

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیما.

کتاب‌نامه: ص. [۲۱۷] - ۲۲۴؛ همچنین به صورت زیرنویس.

۱. مفید، محمدبن محمد، ۳۳۶-۴۱۳ق. - دیدگاه درباره علم علم. ۲. جوادی آملی، عبدالله، ۱۳۱۲ - دیدگاه درباره علم امام. ۳. علم امام. ۴. علم امام - مطالعات تطبیقی. الف. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم. مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه (خواهران). ب. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم. مؤسسه بوستان کتاب. ج. عنوان.

۲۹۷ / ۴۵

BP ۲۲۳ / ۳۳

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۷۵۰۸۰۴۶

۱۴۰۰

www.ketab.ir

■ موضوع: کلام و عقاید

■ گروه مخاطب: تخصصی (طلاب و دانشجویان)

شماره انتشار کتاب (چاپ اول): ۳۰۱۲

مسلسل انتشار (چاپ اول و بازچاپ): ۷۶۴۶

بوستان کتاب

علم امام از دیدگاه شیخ مفید و آیت‌الله جوادی آملی

- نویسنده: زهرا یوسفی
- تهیه: مؤسسه آموزش عالی حوزوی معصومیه (خواهران)
- ناشر: مؤسسه بوستان کتاب
- لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب
- نوبت چاپ: اول / ۱۴۰۰ • شمارگان: ۵۰۰ • بهای: ۴۲۰۰۰ تومان

تمامی حقوق نشر مکتوب و الکترونیک اثر متعلق به مؤسسه بوستان کتاب است

printed in the Islamic Republic of Iran

❖ دفتر مرکزی: قم، خ شهدا (صفایه)، ص پ ۹۱۷ / ۳۷۱۸۵، تلفن: ۰۷-۲۷۷۴۲۱۵۵ شماره: ۲۷۷۴۲۱۵۴ تلفن پخش: ۳۷۷۴۲۴۲۶

❖ فروشگاه مرکزی: قم، چهارراه شهدا (عرضه ۱۲۰۰۰ عنوان کتاب با همکاری ۱۷۰ ناشر)

❖ فروشگاه شماره ۲: تهران، خیابان انقلاب، بین وصال و فلسطین، پلاک ۹۵۱، تلفن: ۶۶۹۶۹۸۷۸

❖ فروشگاه شماره ۳: مشهد، چهارراه خسروی، مجتمع یاس، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه خراسان رضوی، تلفن: ۳۲۲۳۳۶۷۲

❖ فروشگاه شماره ۴: اصفهان، چهار راه کرمانی، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه اصفهان، تلفن: ۳۲۲۲۰۳۷۰

❖ فروشگاه شماره ۵ (رنگین کمان، فروشگاه کودک و نوجوان): قم، چهارراه شهدا، بخش خیابان ارم، تلفن: ۳۷۷۴۳۱۷۹

اطلاع از تازه های نشر از طریق پیام کوتاه (SMS)، با ارسال شماره همراه خود به ۱۰۰۰۲۱۵۵ و یا ارسال درخواست به:

پست الکترونیک مؤسسه: E-mail: info@bustaneketab.com

جدیدترین آثار مؤسسه و آشنایی بیشتر با آن در وب سایت: www.bustaneketab.com

با قدردانی از همکاریانی که در تولید این اثر نقش داشته‌اند:

• سرویراستار: محمدرضا منصفی سروندانی • ویراستار: محمد زارعی

• اصلاحات حروف نگاری و صفحه‌آرا: حسین محمدی • کنترل فنی صفحه‌آرایی: سیدرضا موسوی منش

• مدیر گروه هنری: مسعود نجابتی • طراح جلد: محمدعلی خفاجی • اداره آماده‌سازی: حمیدرضا تیموری

• اداره چاپخانه: مجید مهدوی، ناصر منتظری و سایر همکاران لیتوگرافی، چاپ و صحافی • مدیر تولید: عبدالهادی اشرفی

رئیس مؤسسه

محمدباقر انصاری

فهرست مطالب

۱۳	پیش گفتار.....
۱۵	مقدمه.....
	فصل اول: مفهوم شناسی
۱۹	گفتار اول: مفاهیم.....
۱۹	الف) امام.....
۱۹	۱. امام در لغت.....
۲۱	۲. امام در اصطلاح متکلمان امامیه.....
۲۲	ب) علم.....
۲۲	۱. علم در لغت.....
۲۲	علم به معنای ادراک حقیقت شیء.....
۲۲	علم به معنای نقیض جهل.....
۲۳	علم به معنای یقین.....
۲۳	علم به معنای حضور و احاطه بر شیء.....
۲۳	علم به معنای علامت و نشان.....
۲۴	۲. علم در اصطلاح متکلمان.....
۲۵	ج) علم غیب.....
۲۵	۱. علم غیب در لغت.....

علم امام از دیدگاه شیخ مفید و آیت‌الله جوادی آملی

- ۲۶ ۲. علم غیب در اصطلاح
- ۲۷ (د) علم حصولی
- ۲۷ (ه) علم حضوری
- ۲۸ (و) علم اجمالی
- ۲۹ (ز) علم تفصیلی
- ۲۹ (ح) علم فعلی
- ۳۰ (ط) علم شانی
- ۳۱ گفتار دوم: نگاهی به زندگی علمی شیخ مفید و علامه جوادی آملی
- ۳۱ الف) نگاهی به زندگی علمی شیخ مفید
- ۳۳ ۱. استادان و مشایخ شیخ مفید
- ۳۴ ۲. شاگردان شیخ مفید
- ۳۵ ۳. آثار و تألیفات شیخ مفید
- ۳۶ ب) نگاهی به زندگی علمی علامه جوادی آملی
- ۳۷ اساتید و شاگردان علامه
- ۳۹ آثار

فصل دوم: قلمرو و گستره علم امام

از دیدگاه شیخ مفید و علامه جوادی آملی

- ۴۳ مقدمه
- ۴۳ الف) دیدگاه تردید و سکوت در گستره علم امام
- ۴۴ ب) دیدگاه محدود بودن قلمرو علم امام
- ۴۴ ج) دیدگاه تعمیم در قلمرو علم امام
- ۴۶ گفتار اول: قلمرو علم امام از دیدگاه شیخ مفید
- الف) علم به معالم دین (حلال و حرام‌ها، تفسیر و تأویل قرآن و سایر کتاب‌های آسمانی)
- ۴۶

فهرست مطالب

۴۹ (ب) علم به غیب	
۴۹ ۱. گستره علم غیب امام	
۵۰ دلیل عقلی	
۵۱ دلیل نقلی	
۵۴ ۲. مصادیق علم غیب امام	
۵۴ علم به رخداد های آینده	
۵۶ علم امام به شهادت خویش	
۵۹ علم انمه به ضمائر افراد و کائنات	
۶۴ (ج) علم امام به علوم و فنون بشری	
۶۹ گفتار دوم: کلمرو و موضوعات علم امام از دیدگاه علامه جوادی آملی	
۷۱ (الف) علم به معالم دین	
۷۱ ۱. علم به مجموع قرآن (ظاهر و باطن، محکم و متشابه، ناسخ و منسوخ)	
۷۲	
۷۴ ادله قرآنی بر علم امام به مجموع قرآن	
۷۴ دلایل روایی بر علم امام به مجموع قرآن	
۷۵ ۲. علم به کتاب های آسمانی پیشین	
۷۶ (ب) علم به غیب	
۷۷ ۱. دلایل بر خور داری امام از علم غیب	
۷۸ دلیل اول: مقام خلافت و جایگاه ملکوتی امام	
۷۹ دلیل دوم: انمه، معلم ملائکه	
۷۹ دلیل سوم: امام، فیض اول و صادر نخستین	
۸۰ دلیل چهارم: امام، وجود جمعی عالم	
۸۱ دلیل پنجم: امام، همتای قرآن	
۸۱ ۲. مصادیق علم غیب امام	
۸۲ علم به حوادث آینده	

علم امام از دیدگاه شیخ مفید و آیت‌الله جوادی آملی

- ۸۲..... علم امام به زمان شهادت خویش
- ۸۷..... علم به ضمائر و بواطن افراد
- ۹۱..... علم به امور پنهان ارض و سماء
- ۹۲..... علم امام به قیامت
- ۹۷..... (ج) علم امام به علوم و فنون بشری
- ۹۷..... دلیل اول: برخورداری امام از صفت خلیفه‌اللهی
- ۹۸..... دلیل دوم: آیات و روایات
- گفتار سوم: مقایسه تطبیقی دیدگاه شیخ مفید و علامه جوادی آملی در
- ۱۰۰..... مسئله قلمرو علم امام
- ۱۰۱..... تمایز و تشابهات دو دیدگاه
- ۱۰۵..... جمع‌بندی

فصل سوم: ویژگی‌های علم امام

از دیدگاه شیخ مفید و علامه جوادی آملی

- ۱۰۹..... مقدمه
- ۱۱۳..... گفتار اول: ویژگی‌های علم امام از دیدگاه شیخ مفید
- ۱۱۳..... الف) ذاتی یا مستفاد بودن علم امام
- ۱۱۵..... ب) موهوبی یا اکتسابی بودن علم امام
- ۱۱۶..... ج) قطعی یا ظنی بودن علم امام
- ۱۱۷..... د) شأنی یا فعلی بودن علم امام
- ۱۱۹..... هـ) اجمالی یا تفصیلی بودن علم امام
- ۱۲۰..... و) معصومانه یا خطا پذیر بودن علم امام
- ۱۲۳..... گفتار دوم: ویژگی‌های علم امام از دیدگاه علامه جوادی آملی
- ۱۲۳..... الف) ذاتی یا مستفاد بودن علم امام
- ۱۲۵..... ب) موهوبی یا اکتسابی بودن علم امام

پیش‌گفتار

بحث علم امام و ابعاد مختلف آن از مباحث مهم در کلام اسلامی است که از صدر اسلام تاکنون همواره مورد توجه اندیشه‌وران اسلامی اعم از شیعه و سنی بوده است. با توجه به تشکیکاتی که اخیراً برخی بر علم امام وارد کرده‌اند، پاسخ به شبهات این بحث اهمیت فوق‌العاده‌ای یافته است.

از رسالت‌های اصلی حوزه‌های علمیه، تبیین دقیق و صحیح اعتقادات اسلامی و دفع شبهات است. از روزگاران گذشته و پس از وقوع غیبت کبرا همواره عالمان دینی، عزم جزم بر این امر مهم داشته‌اند. سید مرتضی با مشاهده کتاب المغنی اثر قاضی عبدالجبار معتزلی که در بخش امامت آن نقدهایی بر نظریه امامت شیعه آورده است، کتاب الشافی فی الامامه را تألیف می‌کند که حاوی حدود هشت صد شبهه راجع به امامت و پاسخ به آن است. علامه حلی نیز کتاب الالفین را می‌نگارد که مشتمل بر دو هزار استدلال بر نظریه امامت شیعه و پاسخ به شبهات در این زمینه است. در عصر حاضر نیز علامه امینی، سید شرف‌الدین، شهید مطهری، علامه طباطبائی و ده‌ها عالم دیگر این رویکرد را داشته و آثار گران‌بهایی را به جامعه دین‌داران تقدیم کرده‌اند.